

PERTTI HEMÁNUS

*Kuka halusi
murhata*

**OLYMPIA-
VOITTAJAN?**

Kuka halusi murhata olympiavoittajan?

Pertti Hemánus

Kuka halusi
murhata
olympiavoittajan?

SAGA Egmont

Kuka halusi murhata olympiavoittajan?

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1993, 2021 Pertti Hemánus and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727121369

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

”Liika on liikaa, mutta kohtuus on kyllä liian vähän.”

Ajatelma jonka väitetään olevan K. A. Fagerholmin

Henkilöt

Yrjö Ylä-Hämeentörmä eli Ylä, maisteri, antikvariaatin pitäjä,
olympiavoittaja

Anna Ylä-Hämeentörmä, maisteri, opettaja, Ylän
ensimmäinen ex-vaimo

Jyri Ylä-Hämeentörmä eli Ylä junior, edellisten poika,
lukiolainen

Anita Silmusaarentola, fysioterapeutti, toimitusjohtaja, Ylän
toinen ex-vaimo

Urho Kekkonen, tasavallan presidentti

Paavo Värynen, tohtori, presidenttiehdokas

Martti Ahtisaari, valtiosihteeri, presidenttiehdokas

Seppo Selevä, humanististen tieteiden kandidaatti,
antikvariaatin apulainen (ja tosiasiassa sen kantava voima)

Johannes Paukku, kauppaneuvos (yhteistä omaisuutta johon
tekijänoikeus ei ulotu)

Veikko Toukoma, pastorin virasta eronnut, Iloseksi-lehden
omistaja ja päätoimittaja

Martti Säyneinen, työn tohtori, ollut aiemmin
yliopistotyössä
Harry Laatimo, työn lisensiaatti, menettänyt kasinopelin
jälkimainingeissa pankinjohtajan ammattinsa
Leif W. Åberg, miltei työn free lance -mainosmies
Terttu Terttunen, maisteri, varhaiseläkkeellä oleva opettaja
Lotta Loiri, varhaiseläkkeellä oleva vakuutusvirkailija
Mirja Vähämetsä, konttoripäällikkö
Timo Tuuteri, työn rakennustyömies
Lasse Laapotti, varhaiseläkkeellä oleva apulaisvahtimestari,
entinen maailmanennätysmies
Matti Ykänen, viihdelaulaja, moninkertainen olympiavoittaja ja
maailmanmestari
Ronnie Sierra, varhaiseläkkeellä oleva lentovirkailija, Ykäsen
manageri
Heikki Erkinheikki, rikoskomisario
Maria Kallio, rikoskomisario (vain lainassa tässä kirjassa)
Martti Virtanen, nuorempi konstaapeli

Eikä tässä edes kaikki. Sivuhenkilöitäkin on: urheilijoita, Ylän
entisiä työnantajia eli enemmän ja vähemmän kunniallisia
yrittäjiä, lääkäreitä, puhelinmyyjiä, antikvariaatin asiakkaita sekä
sen sellaista väkeä, jopa poliisin vasikka.

Henkilöiden puheissa ja muistikuvissa vilahtavat monet Paula
Koivuniemestä Raymond Chandleriin, Eeva Kuuskoskesta John
Vikströmiin ja Lasse Virenistä Tapio Korjukseen.

Tapahtuu keskellä lamaa marraskuussa 1993, samassa
suurehkoissa suomalaisessa kaupungissa, jossa professori Raimo

Rinta-Pöyhtäri vuotta aiemmin koki ansaitun (?)
myrkkykuoleman.

1

Ylä seisoo olympialaisten kultamitalikorokkeella kahdesti; edellisellä kerralla häntä puistattaa ja pelottaa ja jälkimmäisellä hän on pakokauhun vallassa. Urho Kekkonen kysyy Ylältä muun muassa, mikä on urheilijan kesäjuoma. Ylälle ei enää kanneta Helsingin Sanomia, mutta tv:tä hän voi toistaiseksi katsella vaikka lupamaksu on maksamatta. Ylä aloittaa apulaisensa Seppo Selevän kanssa neuvottelun Ylän Kirjan kehittämisestä, kun hänen serkkunsa Timo Tuuterin junttimainen puhelu pilaa koko tunnelman.

Kun vuoroon vihdoinkin tuli miesten keihäänheiton palkintojenjako, aurinko paahtoi niin polttavasti kuin se elokuussa iltapäivällä eteläisimmässä Euroopassa voi paahtaa.

Ylä koki tapahtumat kuin usvan läpi. Ehkä hän oli ollut tuntikausia lievässä šokissa, jonka voi aiheuttaa myös myönteinen tapahtuma.

Eihän kukaan odottanut jo 31-vuotiaalta Ylältä ihmeitä, vaikka hän karsinnassa olikin heittänyt heti ensimmäisellään lähelle vuosien takaista ennätystään. Ylällä itselläänkään ei ollut suuria odotuksia; mitäpä hänellä, ikuisella epäonnistujalla. Mutta mitä tapahtui? Taas hän yllätti ensimmäisellään, mutta nyt hämmästyttävällä tavalla. Hän sai vartalonsa vetovaiheessa jännitettyä kaareksi, temppu joka on jokaisen keihäänheittäjän unelma mutta onnistuu aniharvoin, kaikilta ei koskaan.

Näin Ylä paransi ennätystään miltei neljällä metrillä. Heti kun hän näki tuloksensa valotaululla, hän tiesi taistelevansa tänään mitaleista.

Helle ja jännitys vaativat veronsa. Kaksi miestä pääsi kuitenkin Ylän kanssa samalle metriluvulle: tšekki Vaclav Prevratil ja jenkki David Gerbner, edellinen kaksikin kertaa.

Ja jäljellä oli vielä kuudes ja viimeinen kierros. Prevratil sai vihdoinkin unelmaheiton, korkean, pitkän ja voimakkaan. Vain lentoradassa oli jotakin vialla, koska keihäs putosi äkisti ruohikolle miltei kuin kivi. Prevratil jäi Ylästä vaivaiset kaksitoista senttiä.

Tšekki riensi puolijuoksua suomalaisen luo, ojensi suuren kätensä ja sanoi kömpelöllä englannilla:

- Onneksi olkoon, olit tänään paras, kultamitali on sinun.
- Kilpailu jatkuu vielä, Ylä esteli. – Mikään ei ole varmaa.
- Onpahan. Palkinnot voitaisiin jakaa vaikka heti.

Prevratil oli oikeassa.

Kun kilpailu päättyi, vuorossa oli onnittelijoiden tulva. Kielloista huolimatta kentälle juoksi suomalaisia, jotka heittelivät

Ylää ilmaan. Sitten edessä oli pikainen suihku, väkinäinen virtsaaminen doping-testiä varten ja lehdistökonferenssi. Siinäkin Ylä ylitti itsensä puhumalla parempaa ja sujuvampaa englantia kuin oikeastaan osasikaan, hän käytti sanoja ja sanontoja joita normaalisti tuskin ymmärsi.

Kaiken aikaa Ylällä oli tunne siitä, että hän katsoo elokuvaa jossa sattuu itse esiintymään.

Nyt hän seisoi korkeimmalla korokkeella kultamitali kaulassa. Myös Prevratil ja Gerbner olivat saaneet omansa ja onnitelleet voittajaa. Liput kohosivat salkoon, siniristi keskelle. Maamme-laulu soi.

Ylä ei tuntenut varsinaista liikutusta. Hän ajatteli kahta asiaa. Kansallislauluamme soitettiin hivenen liian nopeasti, ja hänen nimensä englanninkielinen kirjoitusasu valotaululla oli tosi hupaisa: 1. Yrjoe Yläe-Haameentoermae, Finland...

Kaiken aikaa paahtoi aurinko sietämättömästi. Ihme että yleisö jaksoi aina vain taputtaa ja huutaa keihäsmiehille.

Yhtäkkiä aurinko meni pilveen ja helle vaihtui oudon nopeasti kylmyydeksi. Prevratil ja Gerbner olivat hävinneet johonkin. Valtava stadion oli äkisti tyhjentynyt yleisöstä ja Ylä oli siellä ypöyksin. Häntä puistatti ja pelotti.

Siihen hän heräsi.

Olen liian älykäs mennäkseni lankaan, Ylä ajatteli. Tiedän että unet eivät ole mystisiä enteitä, vaan toiveiden ja pelkojen toteutumia jotka nousevat itse todellisuudesta, joskus aivan yksioikoisesti unennäköhetken tilanteesta.

Minuahan ei viluttanut vain unessa, vaan minua viluttaa yhä. Marraskuu on kylmä ja taloyhtiö säästää lämmityskuluissa.

Koska en ole osakas vaan pelkkä vuokralainen, minun tuskin kannattaa edes valittaa.

Ylä kömpi sängystä mennäkseen tarpeilleen. Hän oli pitkä, yli 190-senttinen korsto ja hänen painonsakin pysytteli reilusti sadan kilon tuolla puolen, vaikka vatsan kumpu oli viime aikoina alkanut alentua, kiitos henkilökohtaisen säästöohjelman. Ylä oli tumma, mutta hiuksiin oli ilmaantunut ripaus harmaata.

Pyjama jossa Ylä liikuskeli oli liian monessa pesussa kutistunut alimittaiseksi. Se oli myös vurtunut ja kulunut ja menisi pian parista kohden rikki. No eipä hätää, Ylä tuumi, voinhan vihjaista asiasta Jyrille tai Pärttylille tai Mirjalle, niin saan uuden joululahjaksi.

Kello oli vasta viisitoista yli viisi. Ylä oli aamuvirkku, mistä oli koitunut hänelle arvaamatonta etua olympialaisten karsinnoissa, mutta nyt oli sentään liian varhaista nousta. Jos tekisin sen, se kostautuisi pahana iltapäiväsyyksensä. Ehkä noudan eteisestä Helsingin Sanomat ja selaan sen läpi, jotta nukahdan uudelleen.

Eteisen lattialla ei ollut lehteä. Ylä oli unohtanut, että sen jakaminen hänelle oli keskeytetty jo pari päivää sitten. Upporikas Aatos Erkko ei tietenkään malta odottaa hetkeäkään saadakseen rahansa.

Onneksi Reino Paasilinna on pitkämielisempi, Ylä tuumi. Hän sallisi minun kuunnella radiota ilmaiseksi vaikkapa ikäni kaiken, eikä kai hän lähetä maksamattomia tv-lupamaksujakaan nopeasti ulosottoon? Ainakaan vielä vouti ei ole lähestynyt minua tässä asiassa, muissa kyllä.

Ylä ei kuitenkaan avannut radiota. Hän ei sietänyt sitä, että aamuohjelmatkin olivat miltei kaikilla kanavilla musiikkivoittoisia. Rockia, diskomusiikkia tai jazzia hänen hermonsa eivät varhaisina tunteina kestäneet lainkaan.

Niinpä Ylä sammutti valot ja painui uudelleen vuoteeseen. Hän kosketti itseään intiimisti. Se ei johtanut muuhun kuin lievään hyvän olon tunteeseen, jonka ansiosta hän sai taas unen päästä kiinni.

Ylä oli jälleen tyhjällä stadionilla, kultamitalikorokkeella totta kai. Stadionilla ei vain ollut kylmä, vaan siellä myös tuuli niin kovaa että Ylä pelkäsi tipahtavansa nurmikolle.

Yksi ainoa onnittelija lähestyi voittajaa: mies jolla oli pukinparta. Mutta myös sarvet, Ylä huomasi yhtäkkiä. Ja häntä. Ojentaessaan kultamitalimiehelle kätensä onnittelija nauroi vihlovasti.

Ylän valtasi hirvittävä pakokauhu. Hän yritti huutaa, mutta ei saanut ääntään toimimaan.

Ja siihen hän tällä kertaa heräsi.

En mene lankaan, en mene lankaan, Ylä tuumi. Mutta miksi minun piti oppia lukemaan jo viisivuotiaana? Kun kävin vanhempieni kanssa lomilla kiihkouskonnollisen isoäitini luona, luin siellä hänen kirjasiaan aivan liian nuorena ja herkkänä. Niissä oli helvettifantasioita, karmeita kuvauksia paikasta joka oli varattu katumattomille syntisille. Paholainen esiintyi niissä myös piirrettynä hahmona.

Onneksi kello oli jo kaksikymmentä yli kuusi. Oli luonteva aika nousta. Ylä pani veden kiehumaan ja mittasi kahvin valmiiksi irtosuodattimeen. Varsinaista kahvinkeitintä hän ei omistanut.

Puoli seitsemältä alkoi Huomenta Suomi -ohjelma tv 3:ssa. Ensin uutiset: kansainvälisiä kriisejä ja sisäpolitiikan kiemuroita, yksi suuri konkurssi ja hirvittävät työttömyystilastot.

Ilmatieteilijä Lea Saukkonen lupaili kylmää ja tuulista, mikä oli ristiriidassa hänen viehättävän olemuksensa kanssa.

Vuorossa oli ensimmäinen haastateltava, tuikean ja huumorintajuttoman näköinen historian tutkija, jonka nimi meni hiukan ohi, Rautkallio vai Naut-? Nauta miehekseen joka tapauksessa, koska väitti saaneensa selville jotakin uutta Urho Kekkosen kierosta pelistä Neuvostoliiton kanssa.

Haastattelijoista toinen Lauri Karhuvaara myötäili innokkaasti.

Ylälle Kekkonen oli hänen oma presidenttinsä, se jonka vastaanotolla hän oli keskeinen urheilija kun olympiajoukkue palasi kotimaahan.

Tietysti Ylää oli juhlittu jo kisakaupungissa melkein palkintojenjaosta alkaen. Oli upea päivällinen pienessä piirissä, oli sen päälle kahvit koko joukkueelle, oli ylijohtaja Paavo Pessi joka veti Ylän syrjään ja pyysi hänet drinkille.

Pessin tapana oli pitää puheita raittiiden ja terveiden elämäntapojen merkityksestä urheilijoille. Nyt hän ei puhunut siitä, vaan tilasi kalleinta viskiä Ylälle ja itselleen, joukkueen laskuun tietenkin. Pessi ei salannut ajatuksiaan: sinä Ylä olet melko varmasti näiden kohta päättyvien kisojen ainoa suomalaisvoittaja joten olet Suomen urheilulle korvaamattoman arvokas, takaat urheilun suosion elävänä ja tv:ssä, sponsoritulot, valtion tuen.

Ylä tiesi toki, että Paavo Pessiä kutsuttiin Pässiksi niin kuin hänen kaksoisveljeään Pekka Pessiä, joka myöhemmin yleni yliopiston rehtoriksi. Yleisen arvion mukaan veljekset olivat maamme tyhimmät ja täsmälleen yhtä tyhmit.

– Kun tulemme Helsinkiin, ajamme suoraan Tamminiemeen, Pässi kertoi. – Urkki ottaa takuulla sinut erilleen ja haluaa jutella myös kahden kesken. Olen iloinen että juuri sinä voitit, sillä sinä

osaat käyttäytyä. Et luimistele presidentin edessä etkä jää pelosta sanattomaksi, mutta et myöskään ala sinutella häntä.

– En ala, Paavo, Ylä sanoi.

Asiat kehittyivät Pässin ennustusten mukaan. Kekkonen tervehti ensin joukkueen johtajahenkilöitä Pässistä alkaen ja kaikkia mitalimiehiä ja -naisia, mikä oli hänelle vähäinen urakka; mitaleja oli tullut vain muutama. Heti kun mahdollista hän veti Ylän sivummalle.

– Onneksi olkoon vielä kerran, herra Ylä. Lähetin sähkeen välittömästi kisakaupunkiin ja varmaan se tuli perille?

– Tuli kyllä, herra presidentti.

– Kertokaapa ensiksi mistä teidän nimilyhennyksenne on tullut yleiseen käyttöön. Kaikkihan puhuvat vain Ylästä.

– Ansio sen keksimisestä, jos se nyt ansio on, kuuluu Hufvudstadsbladetin toimitukselle. On ennakkotapauskin: takavuosien juoksija Mikko Ala-Leppilampi, jonka herra presidentti kenties muistaa...

– Totta kai muistan.

– Kun hän joskus teki keskinkertaisen tuloksen, se julkaistiin yhden palstan uutisena eikä hänen pitkä ja hankala nimensä mahtunut otsikkoon. Niinpä hänestä tehtiin Mikko Ala tai pelkkä Ala.

– Sepä näppärää. Ja siinä oli Huusikselle valmis malli, kun te aloitte saada nimeä.

– Aivan niin, herra presidentti. Sitä paitsi minulla oli ruotsinkielinen kilpakumppani Gunnar Österdahl Pietarsaaresta, ja kun hän alkoi kutsua minua Yläksi suomenkielisessäkin keskustelussa, lyhenne levisi kuin häkä.

– No selvisihän se asia, Kekkonen sanoi tyytyväisenä. – Minäkin urheilin 20-luvulla. Tulokset olivat nykypäivän mittojen

mukaan naurettavia, mutta kyllä niillä silloin pärjäsi. Sitä paitsi kilpailumatkat olivat hauskoja. Miten on, herra Ylä, käyttätekö te nykyiset urheilijat kilpailumatkoilla alkoholia?

– Kyllä käytämme, herra presidentti, takuulla käytämme, Ylä vastasi, ikään kuin hänelle olisi ollut erityisen tärkeää saada valtionpäämies vakuuttumaan asiasta.

Kekkonen hymyili leveästi.

– Se on oikein, herra Ylä. Sittenpä tiedätte mikä on urheilijan kesäjuoma.

Ylä empi hetken.

– Tietääkseni gini, herra presidentti.

– Oikea vastaus. Tosin sitä voisi tarkentaa: gin-tonic. Nyt meidän täytynee palata toisten seuraan, mutta sen sanon, herra Ylä, että teissä on ainesta. Tapaamme joulukuun kuudentena, kutsu tulee aikanaan.

Kekkonen löi Ylää olalle.

Kutsu itsenäisyyspäivän vastaanotolle tuli aikanaan, mutta siellä oli väkeä niin paljon, että Kekkonen ehti vaihtaa kesäkisojen ainoan suomalaisvoittajan kanssa vain pari sanaa.

Muistikuvat Kekkosesta ja hänen hilpeistä puheistaan kohensivat Ylän mielialaa jonkin verran, mutta eivät kyllyiksi.

Alanko olla aika ressurkka? Ylä ihmetteli. Viidentoista vuoden takaiset muistot, elämäni kohokohdat muka, tulevat taas aiempaa useammin uniini ja valveuniini. Eivät ne auta minua nykyisessä elämäntilanteessani. Ne ovat pakoa todellisuudesta.

Ylän mieleen palautui lehtijuttu, jonka hän oli Urheilulehdestä lukusalissa ahminut. Sen päähenkilö oli Ralph Boston, tummaihoinen Yhdysvaltain slummikorttelien kasvatti, josta kehittyi vuoden 1960 Rooman olympialaisten pituushypyn

Miksi Ylä murhattiin? Heikki Erkinheikki tutkii urheilijan murhaa satiirisen dekkarisarjan toisessa osassa.

Yrjö Ylä-Hämeentörmä eli Ylä on voittanut olympiakultaa, mutta sittemmin hän on vain hävinnyt: eronnut kahdesti, mennyt konkurssiin ja alkoholisoitunut. Ainoastaan AAA-kerhon ystävät ovat pysyneet hänen rinnallaan. Entisen voittajan viimeinen alamäki on kuitenkin vielä edessä. Hänet nimittäin murhataan. Mutta onko Ylään tarina sittenkään niin yksinkertainen kuin miltä aluksi vaikuttaa?

Satiirinen dekkari raottaa urheilumaailman kulisseja ja kuvaa tarkkanäköisesti niin doping- kuin päihdeongelmiakin.

Pertti Hemánus (1934–2012) toimi tiedotusopin professorina Tampereen yliopistossa ja kirjoitti tieteellisen tekstin ohella niin journalismin oppikirjoja kuin lehtikolumnejakin. Hemánus julkaisi myös dekkareita, jotka tarkentavat rikosten ohi yhteiskunnallisiin epäkohtiin.